

DOI: <https://doi.org/10.37129/2313-7509.2019.11.155-163>

УДК 303.224.43

М.М. Адамчук¹, к.військ.н.,**Ю.В. Норчук**², к.псих.н.**І.С. Луговський**¹, к.військ.н.**О.В. Минько**¹¹Національна академія Національної гвардії України, м. Харків²Військова академія (м. Одеса), Україна

АНАЛІЗ СПОСОБІВ ЗАСТОСУВАННЯ АРТИЛЕРІЇ В ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

У статті авторами проведений аналіз способів застосування артилерійських підрозділів в збройних конфліктах в сучасних умовах та здійснене їх графічне представлення. Врахований досвід застосування артилерійських підрозділів в ході проведення антитерористичної операції (операції об'єднаних сил) на сході України.

Ключові слова: артилерія, Збройні сили України, спосіб, операція об'єднаних сил

Постановка проблеми

В останні роки питання вогневого ураження противника в ході локальних війн і збройних конфліктів набувають важливого значення. Аналіз минулих локальних воєн і збройних конфліктів підтверджує відомий висновок про те, що перевага в силах і засобах в сучасних умовах далеко не завжди служить гарантом перемоги.

Так, в своєму інтерв'ю командувач ракетними військами і артилерією ЗС України – заступник командувача Сухопутних військ Збройних Сил України генерал-лейтенант Збройних сил України Горбильов В'ячеслав Юрійович зазначив [1], що способи застосування артилерійських підрозділів у збройному конфлікті на сході України з обох сторін змінюються не тільки по причині появи нових зразків артилерійських систем, а й нових підходів. Зокрема, бойовики обрали такий спосіб застосування артилерії, як тактику «кочуючих» мінометів, який полягає у постійній зміні позиції після виконання вогневого завдання. Українські артилеристи обрали дещо інші способи. Один із них, наприклад, передбачає застосування однієї гармати, яка імітує роботу цілої батареї.

З метою збереження боєздатності та недопущення втягування наших підрозділів в вогневі тиски і вогневі засідки активно застосовується артилерія по опорним пунктам противника. Також, війна показала, що величезне значення має маневреність артилерії. На початку АТО вогневі засоби могли перебувати на позиції 3-4 години. Сьогодні ж наші підрозділи знаходяться там протягом виконання одного, максимум, двох вогневих нальотів, що в середньому становить до 5 хвилин. І це з урахуванням часу на розгортання і залишення позицій.

Тому, для узагальнення та впровадження новітніх способів застосування артилерійських підрозділів для виконання завдань за призначенням необхідним є детальне їх вивчення та проведення аналізу, а також визначення найефективніших з них, що можуть бути основою замислу поставленого завдання.

Аналіз останніх досягнень і публікацій

Аналізу способів застосування військ (сил) до виконання завдань за присвячено певну кількість публікацій [2].

Так, авторами [2] проаналізовано сучасні способи дій військових угруповань держави під час проведення спеціальних операцій по знешкодженню незаконних збройних формувань. Запропоновано принципи вибору цих способів за критерієм їх доцільності як кінцевого результату та

перерозподіл функцій між військовими збройними формуваннями під час виконання спеціальних операцій у внутрішньому збройному конфлікті. Але, способи застосування артилерійських підрозділів не розглядались.

У науковій праці [3] проведений аналіз способів і прийомів застосування тактичної авіації в локальних війнах і озброєних конфліктах в інтересах їх подальшої реалізації в бойовій підготовці авіаційних частин та підрозділів Повітряних Сил Збройних Сил України, а також в тактиці авіації в цілому.

Авторами [4] проведений аналіз застосування безпілотних авіаційних комплексів під час збройних конфліктів останніх десятиріч та з урахуванням досвіду проведення Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей.

У науковій праці [5] проведений аналіз форм і способів застосування сухопутних військ в сучасних умовах, які впливають на розвиток озброєння і військової техніки, засобів технічного забезпечення, підготовки технічних спеціалістів та визначення напрямів їх подальшого вирішення.

Значної уваги потребує наукова стаття [6], в якій проведений аналіз бойового застосування ракетних військ сухопутних військ у Великій Вітчизняній війні і збройних конфліктах останніх десятиліть. Надані тенденції розвитку принципів бойового застосування ракетних військ та основні перспективні напрямки наукових досліджень для розвитку теорії їх застосування в операціях ЗС України. Але, в даній публікації не в повному обсязі проведено відокремлення окремих способів, не наведено їх графічне представлення.

Таким чином, роботи, направленої на проведення детального аналізу способів застосування артилерійських підрозділів у збройних конфліктах в сучасних умовах і графічного представлення їх дій не проводилось.

Формулювання мети статті

Метою статті є проведення аналізу способів застосування артилерійських підрозділів в збройних конфліктах в сучасних умовах та здійснене їх графічне представлення.

Виклад основного матеріалу дослідження

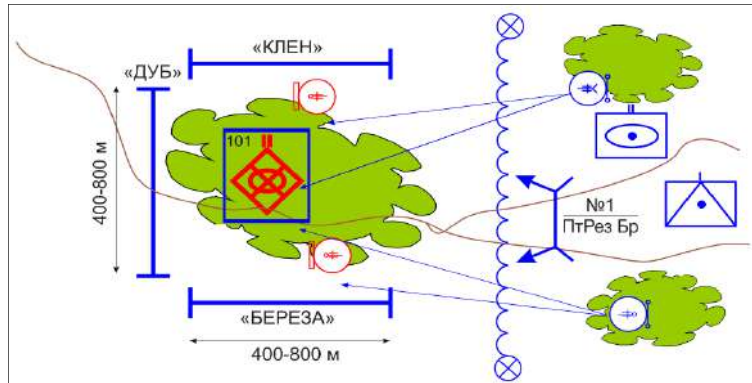
Бойовий досвід, отриманий артилерією під час збройних конфліктів, надав багато прикладів застосування різних способів ураження бойовиків, які перебували у важкодосяжних районах, на значній площі або коли координати цілей визначалися приблизно. В статті, під «способом виконання вогневих завдань артилерією» розуміється дії (система ти послідовність дій чи прийомів), що здійснюються силами і засобами артилерійських підрозділів у взаємодії з іншими підрозділами, в залежності від характеру дій противника та умов місцевості та характеризується:

- ступенем зосередження (розподілу) зусиль артилерії на напрямках і в районах;
- створеним бойовим порядком артилерійського підрозділу;
- здійсненням маневру силами;
- встановленими періодами вогневого враження противника.

Сьогодні знайшли застосування різні способи виконання вогневих завдань, насамперед такі, як: вогневі мішки, вогневе прочісування, вогневе блокування, вогневі коридори, вогневе відмежування, вогневі засідки, вогневі тиски, вогневе обрамлення та ін. Розглянемо основні способи застосування артилерії, що були досліджені у різних джерелах [7-10], а також з використанням Методичного посібника щодо узагальнення досвіду застосування артилерії загальної та безпосередньої підтримки за досвідом участі в антитерористичній операції:

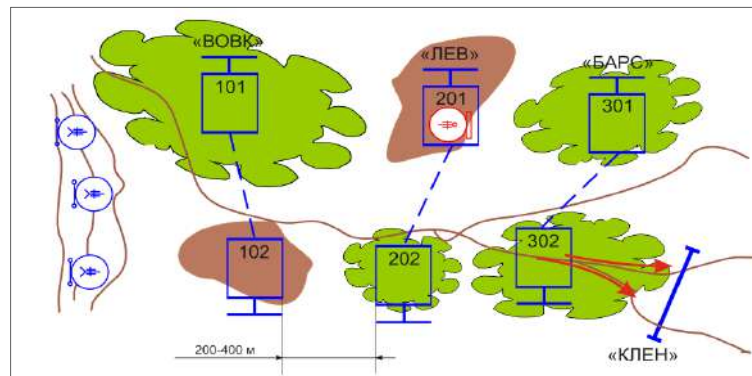
вогневий мішок – підготовлений фланговий і фронтальний вогонь протитанкових засобів високої щільності і вогонь артилерії із закритих вогневих позицій по ділянці (району) місцевості усіх чи більшої частини вогневих засобів підрозділу (частини) з метою завдання підрозділу (частині)

противника максимального ураження в короткі терміни. Для ураження противника на площі розмірами по фронту та глибині 400...800м вогнем одного дивізіону, як показав бойовий досвід, доцільно застосовувати вогневі мішки (рис. 1):

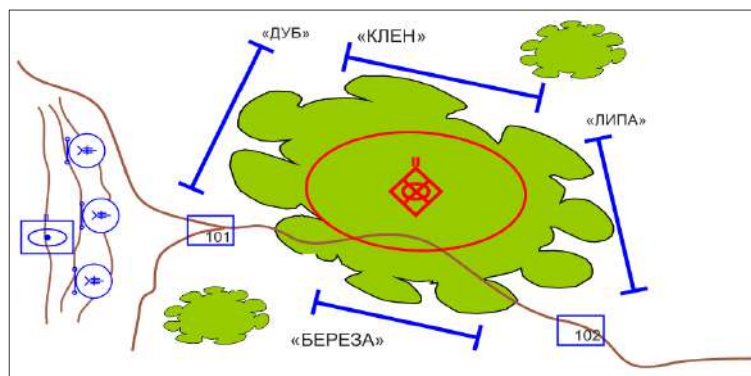
Рис. 1. Вогневий мішок

вогневе прочісування – може проводитися вогнем артилерії по зелених масивах й інших ділянках (місцях) пересіченої місцевості, де приховано розташована жива сила противника та їх вогневі засоби (лісові масиви, лісові смуги, чагарники, яри і т. ін.) з метою завдання їй втрат (рис. 2). Вогонь ведеться по рубежах (через 150 – 200 м), кількість яких визначається в залежності від глибини ділянки місцевості по якій ведуть обстріл:

Рис. 2. Вогневе прочісування

вогневе блокування – підготовлені рубежі загороджувального, ділянки зосередженого вогню по місцях розташування противника з метою його ізоляції та утримання в оточеному районі (рис. 3). Вогневе блокування здійснюється для ізоляції й утримання формувань противника у визначених районах, виключення його маневру, а також для того, щоб відрізати бойовиків від можливої допомоги при їх ліквідації:

Рис. 3. Вогневе блокування

вогневий коридор – підготовлені рубежі загороджувального, ділянки зосередженого вогню уздовж маршрутів висування військ на напрямках можливих дій (провокацій) противника (рис. 4). Розміри вогневого коридору відповідають довжині колони, яку артилерія супроводжує вогнем:

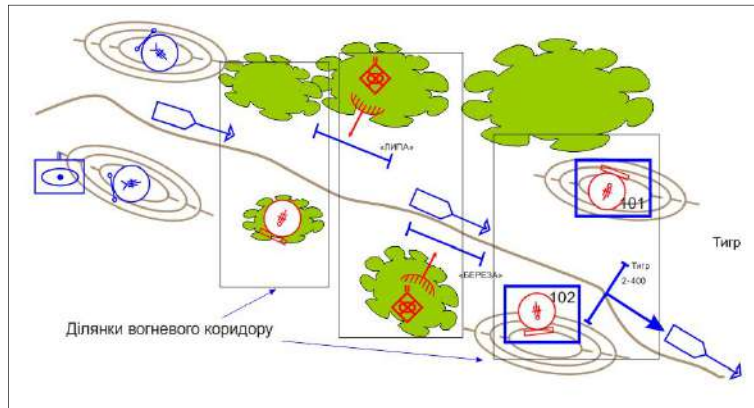

Рис. 4. Вогневий коридор

вогневе відмежування – це прикриття окремого району з усіх можливих напрямків різними видами вогню залежно від конкретних умов обстановки (рис. 5). Застосовується з метою забезпечення зриву можливих нападів окремих загонів і груп незаконних збройних формувань під час закріплення загальновійськових підрозділів на перепускних рубежах, під час виконання бойових завдань на блокпостах, контрольно-перепускних пунктах:

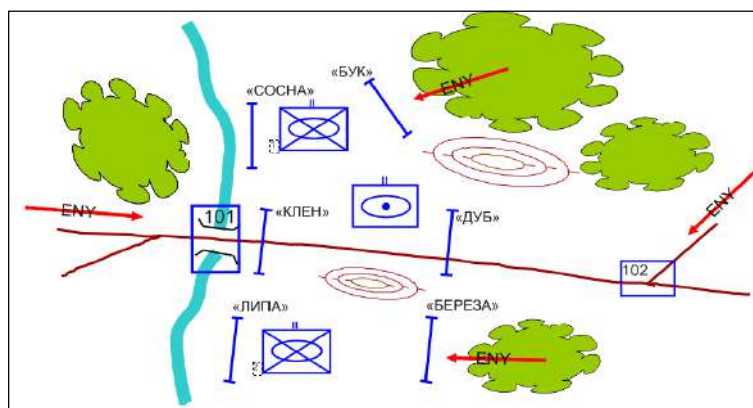

Рис. 5. Вогневе відмежування

вогневі бар'єри створюються з метою заборони відходження і перегрупування противника шляхом ведення рухомого та нерухомого загороджувальних вогнів по завчасно визначених рубежах на шляхах і напрямках можливих його дій (рис. 6):

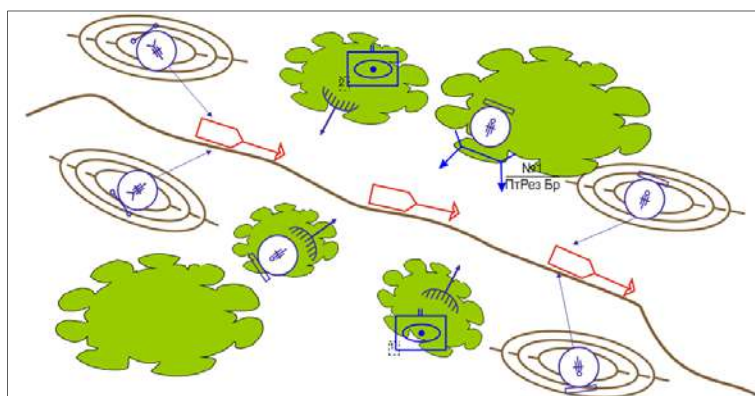

Рис. 6. Вогневе відмежування

вогнева засідка – підготовлений фланговий та фронтальний вогонь високої щільності вогневих засобів механізованих та артилерійських підрозділів, як правило, взводу (батареї, дивізіону) по ділянці місцевості (шляху руху) з метою нанесення підрозділу противника ураження в короткі терміни (рис. 7):

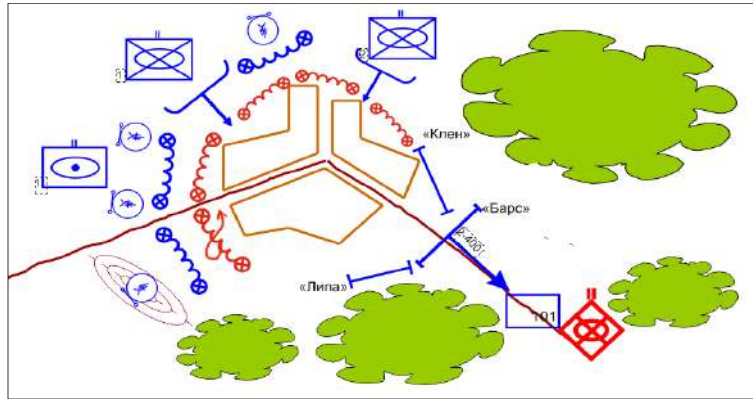

Рис. 7. Вогнева засідка

вогневе обрамлення – підготовлені ділянки зосередженого вогню, рубежі загороджувального вогню навколо районів зосередження (базових районів, пунктів управління) військ з метою недопущення атак (нальотів) на них груп противника (рис. 8):

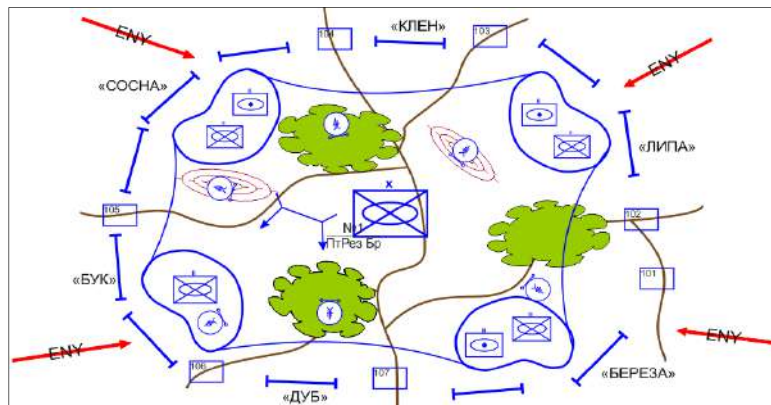

Рис. 8. Вогневе обрамлення

вогневі тиски – підготовлені рубежі загороджувального, ділянки зосередженого вогню по місцях розташування противника з метою його витіснення із займаного району або стиснення у займаному районі (рис. 9):

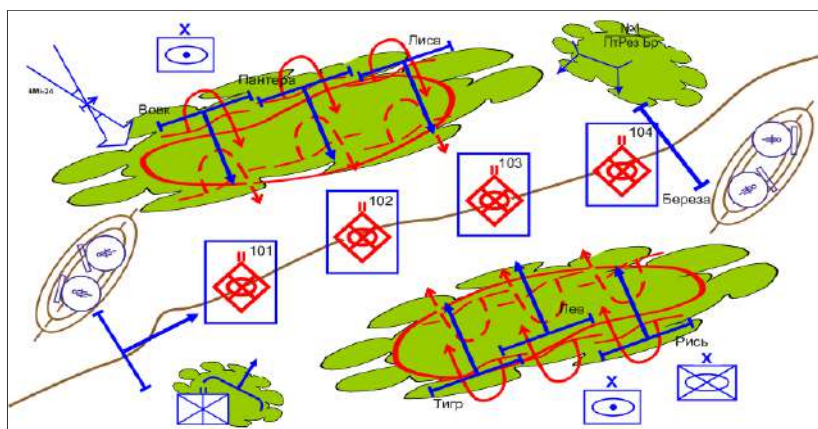

Рис. 9. Вогневе обрамлення

виконання вогневого завдання способом «кочуючої гармати» - застосовується для ефективного ведення контрбатареїної боротьби, має призначення щодо послідовного ведення вогню з декількох вогневих позицій з метою провокування противника на зворотній артилерійський вогонь (рис. 10).

За рахунок застосування «кочуючих» гармат досягається наступне:

- введення противника в оману відносно дійсного складу та положення угруповання ракетних військ і артилерії;
- викриття позицій артилерії противника та створення умов для їх ураження вогнем у відповідь;
- примушення противника вести вогонь по «пустому місцю».

«Кочуючі» гармати виконують завдання у визначеному районі з декількох вогневих позицій у режимі «переміщення – вогонь – переміщення – вогонь».

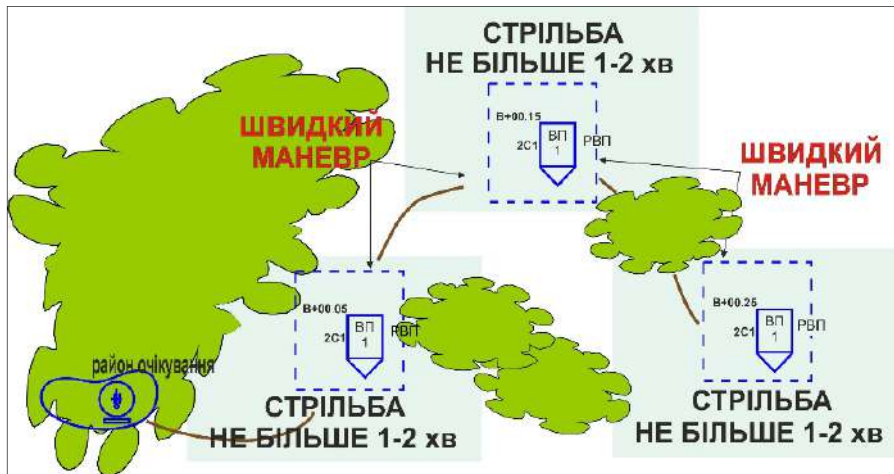

Рис. 10. Виконання вогневого завдання способом «кочуючої гармати»

вогнева карусель – послідовне виконання вогневого завдання кожною бойовою машиною у складі дивізіону, з подальшою заміною ВП та перезарядженням в визначеному районі (рис. 11). Сутність даного способу полягає в тому, що спочатку ведуть вогонь реактивні системи залпового вогню, а на час їх перезарядження для збереження вогневого впливу, на заміну їм виходять самохідні артилерійські установки. Вимоги до районів: відстань між бойовими машинами 50-100 м; вогневі позиції підготовлені; командири бойових машин знають місця своїх машин.

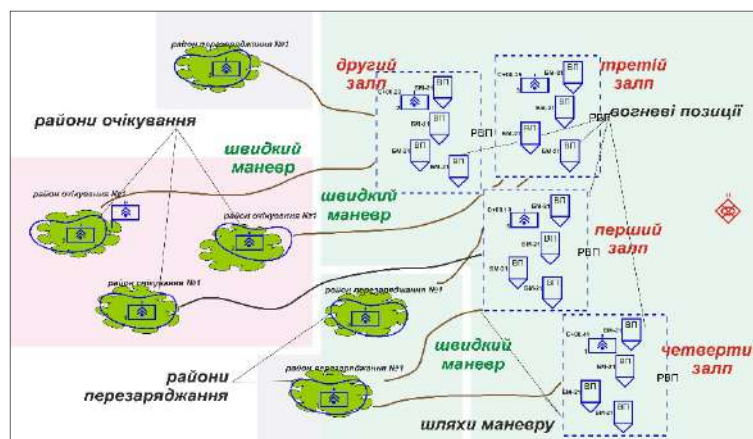

Рис. 11. Вогнева карусель

вогневе спостереження – спосіб застосування артилерії, який ведеться в проміжках між вогневими нальотами (застосування способу "вогнева карусель") з завданням перешкодити поновленню активності в районі цілі або ускладнити її переміщення (залишення позиції). Як правило, вогневе спостереження здійснюється методичним збіглим вогнем невисокої щільності з нерівними

проміжками між серіями пострілів (рис. 12). Вогневе спостереження застосовується проти таких цілей як батареї буксирувальної артилерії і мінометів; воно здійснюється у випадку, коли часовий інтервал між вогневими нальотами на ціль перевищує 10-15 хвилин.

До вогневого спостереження зазвичай залучають не більше однієї батареї (взводу) з витратою боєприпасів не менше 10%-20% від загальної кількості, необхідної для ураження зазначеної цілі.

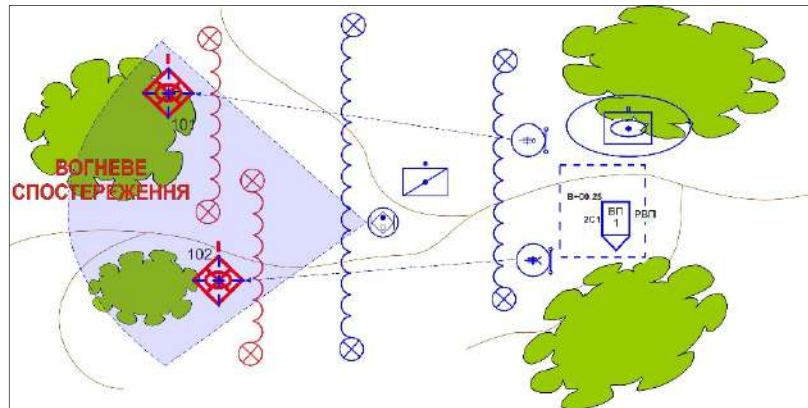

Рис. 12. Вогневе спостереження

Виконання вогневих завдань прямою та напівпрямою наводкою. У локальних збройних конфліктах виконання вогневих завдань по знищенню танків (БМП, БТР); пускових установок ПТКР та інших вогневих засобів; придушенню живої сили; руйнуванню довгочасних та польових оборонних споруд і т.ін. доцільно здійснювати стрільбою як окремих гармат, так і дивізіону (батареї) з відкритих вогневих позицій прямою або напівпрямою наводкою. Це дозволяє:

- забезпечити своєчасне відкриття вогню і ураження з мінімальною витратою боєприпасів спостережних високо маневрених вогневих засобів противника, його живої сили та інших об'єктів;
- суттєво скоротити об'єм заходів з підготовки стрільби і управління вогнем;
- розміщати артилерію під час стрільби напівпрямою наводкою на відкритих вогневих позиціях поза досяжністю вогневих засобів противника (танків, БМП, ПТКР тощо);
- суттєво спрощує управління вогнем і виключає радіоелектронну протидію противнику, так як командири дивізіонів і батарей будуть розташовуватися безпосередньо на вогневій позиції або поблизу неї.

Практика показує, що для реалізації деяких способів можливо застосовувати різні види вогню, або їх поєднувати в залежності від характеру місцевості.

Висновки з дослідження і перспективи подальших досліджень у цьому напрямку

Таким чином, авторами статті на основі аналізу представлені способи застосування артилерійських підрозділів в збройних конфліктах в сучасних умовах, зокрема в операції об'єднаних сил на сході держави. Наведений матеріал не є остаточним при визначенні способів застосування артилерії та потребує подальшого дослідження, обговорення, уточнення та доповнення.

Також, складністю при виборі способів застосування артилерії є те, що в сучасних операціях вогневі підрозділи для збереження живучості повинні будуть діяти за принципом «маневр - удар - маневр», що виключає можливість традиційного завчасного складування боєприпасів «на ґрунт». Очевидно, що в цих умовах навіть потужна, чудово налагоджена система забезпечення не впорається з завданням своєчасного постачання боєприпасів до вогневих підрозділів. Всі ці проблеми чекають свого (мабуть, організаційного) рішення.

Напрямок подальшого дослідження є розроблення методики визначення способу застосування артилерійських підрозділів, яка буде враховувати озброєння та характер дій противника, зміни в обстановці, особливості місцевості, бойові можливості нашої артилерії, застосований вид вогню.

Список використаних джерел

1. Війну на Донбасі часто називають «Війною артилерії». Народна армія. 23 жовт. 2015. № 84(5419). С. 4.
2. Варакута В. П., Луговський І. С. Аналіз способів дій, які використовують військові угруповання під час проведення спеціальних операцій по знешкодженню незаконних збройних формувань. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил. 2013. № 1. С. 190–190.
3. Казіміров О. О., Невзоров Р. В., Шмаков В. В. Аналіз способів і прийомів застосування тактичної авіації в локальних війнах та збройних конфліктах. Системи озброєння і військова техніка. 2009. № 2. С. 11–13.
4. Животовський Р. М., Горобець Ю. О. Аналіз способів застосування безпілотних авіаційних комплексів. Системи озброєння і військова техніка. 2016. № 4. С. 16–21.
5. Середенко М. М., Кузьменко Р. В., Хорєв Р. В., Кізло Л. М. Аналіз форм і способів застосування Сухопутних військ в сучасних умовах, які впливають на розвиток озброєння і військової техніки, засобів технічного забезпечення, підготовки технічних спеціалістів та визначення напрямів їх подальшого вирішення. Військово-технічний збірник. 2017. № 16. С. 65–71.
6. Овчінников В. О., Філіпенко Ю.Г. Огляд застосування ракетних військ та тенденції розвитку принципів їх бойового застосування. Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України. 2010. № 1(3). С. 230–236.
7. Бойовий статут артилерії Збройних сил України. Частина II: дивізіон, батарея, взвод, гармата: наказ Генерального штабу Збройних сил України від 23.01.2017 №18.
8. Довідник офіцера артилерійського підрозділу: навч. посіб. М. М. Ляпа, П. Є. Трофименко, С. П. Латін та ін. Суми : Сумський державний університет, 2013. 588 с.
9. «Нам є чим зустріти ворога» - командувач ракетних військ і артилерії ЗС України генерал-майор В'ячеслав Горбильов <http://www.mil.gov.ua/news/2016/10/13/nam-e-chim-zustriti-voroga-komanduvach-raketnih-vijsk-i-artilerii-zs-ukraini-general-major-vyacheslav-gorbilov/>.
10. Генерал-майор В'ячеслав Горбильов: «Наш рід військ став основою вогневого ураження противника у збройному конфлікті на сході» <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/komanduvach-raketnih-vijsk-i-artileriyi-zbrojnih-s/>.

Рецензент: Г.А. Дробаха, д.військ.н., проф. головний науковий співробітник науково-дослідного центру Національної Академії Національної гвардії України

АНАЛИЗ ОБРАЗОВ ПРИМЕНЕНИЯ АРТИЛЛЕРИИ В ВООРУЖЕННЫХ КОНФЛИКТАХ

М.М. Адамчук, Ю.В. Норчук, И.С. Луговский, О.В. Минько

В статье авторами проведенный анализ образов применения артиллерийских подразделов в вооруженных конфликтах в современных условиях и осуществленное их графическое представление. Ученый опыт применения артиллерийских подразделов входе проведения антитеррористической операции (операции объединенных сил) на востоке Украины.

Ключевые слова: артиллерия, Вооруженные силы Украины, образ, операция объединенных сил

ANALYSIS OF APPLICATION OF ARTICLES IN ARMED CONFLICTS**M. Adamchuk, Y. Norchuk, I. Lugovskoy, O. Minko**

In the article, the authors analyzed the methods of using artillery units in armed conflicts in modern conditions and carried out their graphical representation. The article defines the main and responsible role of artillery in deterring the enemy during the operation of the combined forces in the east of Ukraine, which is expressed in the work of applying different methods of artillery. Summarized the latest methods of using artillery units of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine, the National Guard of Ukraine, for the implementation of fire tasks, taking into account the periods of fire damage of the enemy during the resolution of the armed conflict in the east of Ukraine (the entrance to the anti-terrorist operation and the operation of the united forces). This definition is about the concept of how to use artillery units in battle. This article is not final in determining the methods of using artillery units in combat and needs further investigation, discussion, refinement and additions by specialists in this area. Practice shows that for implementation of some methods of using artillery units in combat, it is possible to use different types of fire, or to combine them depending on the nature of the area. The direction of further research is the development of a methodology for determining the methods of using the Artillery units of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine, the National Guard of Ukraine, which should take into account the weapons and nature of the enemy's actions, changes in the situation, peculiarities of the area, the combat capabilities of our artillery, the type of fire used. In order to solve this problem it is necessary to study in detail the various methods of using artillery units and to conduct an analysis, as well as to identify the most effective ones, which may be the basis for the purpose of the task.

Keywords: *artillery, Armed forces of Ukraine, image, operation of the joint forces*